



СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ДІЄСЛІВ

Способи творення дієслів

Префіксальний	Суфіксальний	Префіксально-суфіксальний	Словоскладання
<p><i>в-</i> (<i>уві-</i>): <i>вписати, увібрати, влити;</i> <i>від(і)-</i>: <i>відрахувати;</i> <i>до-(ді)-</i>: <i>дочистити;</i> <i>над-(і)-</i>: <i>надписувати, надірвати;</i> <i>о-</i> (<i>об-, обі-</i>): <i>обшити, обіграти, обнести;</i> <i>під-(і)-</i>: <i>підїхати, підіграти, підібрати;</i> <i>по-, попо-</i>: <i>подерти, попоходити;</i> <i>при-</i>: <i>пришити;</i> <i>роз-</i> (<i>розі-</i>): <i>розгромити, розіграти</i></p>	<p><i>-а-, (-я-)</i>: від іменників, прикметників, вигуків: <i>моргати, хлопати, вечеряти, міцнішати;</i> <i>-ува (-юва-)</i>: від іменників: <i>підмалювати, записувати, днювати, учителювати;</i> <i>-і-</i>: від іменників, прикметників, числівників: <i>жаліти, біліти, двоїти;</i> <i>-ну-</i>: від прикметників, вигуків: <i>стукнути, ойкнути;</i> <i>-ка-</i>: від займенників, вигуків, часток:</p>	<p><i>під-, з-</i> + <i>-ува- (-юва-)</i>: <i>підвищувати, зменшувати;</i> <i>ви-, по-, з-, не-, про-</i> + <i>-и-, -ува-, (-юва-)</i>: <i>викорінювати, знешкоджувати, пофарбувати;</i> <i>від-, до-, з-, не-, на-</i> + <i>-ся</i>: <i>відчитися, ненаїститися, допрацюватися</i></p>	<p>а) іменна частина + дієслівна основа: <i>благоволити, верховодити;</i> б) складні іменники + <i>-ува- (-юва-), -а- (-я-)</i>: <i>вільнодумствувати, добродіяти</i></p>



Похідні дієслова

Похідні дієслова найчастіше утворюються від основ дієслів, іменників, прикметників, числівників, рідше – від займенників, прислівників, вигуків.

Способи творення

Дієслова творимо трьома способами:

- **префіксальним:** *летіти* → **до**летіти, *друкувати* → **на**друкувати, *холонути* → **о**холонути, *глянути* → **ви**глянути, *кинути* → **в**кинути;
- **суфіксальним:** *обід* → обі**д**ати, *літо* → лі**т**увати, *білий* → бі**лі**ти, бі**л**ити, *як* → як**а**ти, *охолодити* → охоло**д**жувати;
- **префіксально-суфіксальним:** *земля* → **за**зем**л**ити, *смысл* → ос**м**ис**л**ити, *закон* → **у**закон**и**ти, *хапати* → о**х**оп**и**ти.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Префіксальним способом дієслова утворюємо тільки від інших дієслів, причому до одного твірного дієслова може приєднуватися значна кількість префіксів, кожен з яких надає слову іншого значення. **НАПРИКЛАД:**



Форми дієслова

Назва форми	Загальне значення; питання, на яке відповідає	Граматичні ознаки	Синтаксична роль	Приклади
Неозначена (інфінітив)	Означає дію, стан предмета узагальнено (<i>що робити?</i> <i>що зробити?</i>)	Незмінна форма	Будь-який член речення	читати, здійснити
Особова (власне дієслово)	Означає дію, стан предмета (<i>що роблю?</i> <i>що зроблю?</i> <i>що зробив?</i> <i>що робитиму?</i>)	Змінюється за особами, числами, родами, часами, способами	Присудок	читаю, здійснив
Безособова форма на -но, -то	Означає відношення до будь-якої особи (<i>що зроблено?</i>)	Незмінна форма	Присудок	читано, здійснено
Дієприкметник	Означає ознаку предмета за дією (<i>який?</i> <i>яка?</i> <i>яке?</i> <i>які?</i>)	Змінюється за родами, відмінками, числами	Означення, присудок	читаний, здійснений
Дієприслівник	Означає додаткову дію предмета (<i>що роблячи?</i> <i>що зробивши?</i>)	Незмінна форма	Обставина	читаючи, здійснивши

Зауваж!

Безособові дієслова означають дію або стан, що відбуваються самі по собі, без діючої особи (предмета).
Світає, морозить, вечоріє, дощить.

У реченнях, в яких вжито безособові дієслова, **не може бути підмета.**

Зауваж !

- Безособові форми на -но, -то — це незмінювані дієслівні форми, які утворені від пасивних дієприкметників минулого часу з суфіксами -н(ий), -т(ий) шляхом заміни закінчень на суфікс -о;
- *збудований міст* — *збудовано міст*,
- *зораний степ* — *зорано степ*,
- *вирощений сад* — *вирощено сад*,
- *вкритий росою* — *вкрито росою*,
- *прожитий вік* — *прожито вік*,
- *вишита сорочка* — *сорочку вишито*.

Безособові дієслова означають:



**Безособові дієслова
змінюються
лише за часами**

форми в
теперішньому
й майбутньому
часі
нагадують форми
третьої особи
однини
(*морозить*)

форми в
минулому
часі нагадують
форму
однини
середнього
роду (*посутеніло,
не спалося*)

Лексичне
значення

Дієслова, що означають дію без вказівки на діяча (особу чи предмет), називаємо **безособовими**.

Безособові дієслова означають:

- явища природи (*світає, підмерзає, розвидняється, смеркає*);
- стихійні явища (*замело, вигоріло, вимерзло*);
- фізичний і психічний стан людини (*трусить, нудить, не хочеться*);
- уявлення про долю людини, буття, існування (*не судилося, щастить, минулося*).

Граматичні
ознаки

Безособові дієслова не змінюються за особами, числами, родами. Вони мають **форму 3-ї особи однини теперішнього і майбутнього часу та форми середнього роду однини минулого часу**.

Синтаксична
роль

У реченнях безособові дієслова співвідносні з **присудками**. Підметів при таких присудках немає і не може бути.

